

Z deníku spisovatelky Radky Denemarkové – 3. část

Zamyšlení se nad vztahem spisovatel-samota, o jedné pozoruhodné ženě z Wiesbadenu, o výchově u Büchnerů, o Goethově a Schillerově městě Darmstadtu a pokračování příběhu Petra Lébla...Chcete vědět víc? Nahlédněte do třetí části deníku Radky Denemarkové, jejíž myšlenky určitě i Vás přilákají k zastavení se a popřemýšlení nad životem...

S DEBOROU ZA ZÁDY III

Radka DENEMARKOVÁ

Práce spisovatele nemůže být od-do nebo denní penzum stránek někde v ideálních podmínkách samoty. Spisovatelství, které se neodtrhlo od nejvnitřnější podstaty...To je lapání vět, které stav člověka přiblíží pravdě. Není to čekání na osvětlení, spisovatel takovým okamžikům připravuje půdu pozorováním, promyšlením, hlubokou vnitřní empatií, vzděláváním se. A pak začnou v hlavě tukat kladívka hlasitěji a hlasitěji, až donutí člověka sednout a rukou a inkoustem, rukou a klávesnicí protéká proud a nikdo neví, kdy vyschne a nikdo neví, kdo kdy kohoutek zavře. Nic nezůstává na místě. Strom před mým oknem opadal. Fakta zdánlivě jasná často zastírají smysl věcí. Na co jsou spisovatelé tak pyšní, vždyť opisují od života. Jsou právem pyšní. Opisují ze svého vnitřního života. *"V životě přijde chvíle, a myslím, že je daná osudem, jíž nelze uniknout a v níž je všechno zpochybněno: manželství, přátelé, hlavně společní přátelé dvojice. Ne dítě. Dítě není zpochybněno nikdy. A pochybnost se rozrůstá. Tahle pochybnost je sama, jde o pochybnost samoty. Zrodila se z ní, samoty. Už lze ono slovo pojmenovat. Myslím, že mnoho lidí by nedokázalo snést to, co teď říkám, utekli by. Možná právě proto ne každý člověk je spisovatel."* (Marguerite Durasová) Odtrhnu se od své mysli.

K tomu druhému světu, vnějšimu: Ozvala se mi žena jménem Verena Flick. Uprostřed Wiesbadenu jsem našla pozoruhodnou, mimořádně vzdělanou ženu, spjatou s českou kulturou a Prahou. Jejím guru byl Emanuel Frynta, jehož slova opakuje jako svátost, přítelkyní Masarykova vnučka... Proto nedostala v sedmdesátých letech vízum k dalšímu vytouženému studijnímu pobytu. Studovala slavistiku, zabývala se i výtvarným uměním, překládá z ruštiny a češtiny. Například Holanovu „Noc s Hamletem“. Sama píše knihy o politické situaci v Rusku, naposledy pod pseudonymem Vladimír Ivanov text "Dugin und die rechtsextremen Netzwerke". Snaží se rozmotat, co rozmotatelné není, postmodernu našeho života, kdy díky internetu nikdo neví, co je skutečnost, co je inscenované, lži se vlévají do života jako olej do moře, otráví ho. *"Největší nepřítel západních společností jsou nepsané zákony."* Řekla mi. Mám o čem přemýšlet.

V Goddelau stojí rodný dům dramatika Georga Büchnera. Když návštěvník do stísněných prostor vejde, může přisednout k dubovému stolu. A vybrat si židli rodičů. Nebo jednoho z šesti dětí. Büchnerovo dílo si jako čtenářka interpretuji sama, tady je mnohem zajímavější prvek výchovy. U Büchnerových byla na svou dobu „pobuřující“. Jejich děti mohly u stolu promluvit, kdy chtěly. Mohly volně vyjadřovat své názory. Pokud zlobily, nikdy se trest netýkal toho, co měly nejraději, tedy toho, v čem vynikaly a co je těšilo (s hrůzou myslím na všechny ty dnešní omezené rodiče, kteří nehledají chybu u sebe, ale okamžitě zakáží sportovní kroužek, počítač, kamarády...). Synům otec zaplatil studia, ale celou částku museli i s úroky postupně vracet – svým sestrám. Aby byly – pokud se nevdají – zaopatřené. Všech šest dětí se prosadilo, chemici, spisovatelé, překladatelé, právníci, učitelky... Celý život si všichni sourozenci pomáhali, ta vazba se nikdy nezpřetrhala. Proč se neuděluje Nobelova cena za moudrou a citlivou výchovu?

Z Goddelau jsme se s Hartmutem Holzapfelem a litevským básníkem Anatasem Jonynasem přesunuli do Darmstadtu. Umělecká kolonie Mathildenhöhe ve stylu

secesním. Darmstadt. I tady stopy dvou pánů, poznačili si každý centimetr německé půdy. Schiller a Goethe. Rybník Woog vstupuje do historie tím, že se v něm Goethe se svým přítelem – ale bez Schillera – koupal nahý. A Schiller byl v Darmstadtu se svým přítelem – ale bez Goetha – přepaden v zimě dvěma dámami. Házely uličnický sněhové koule. Vzápětí se musely na kramfličku otočit, mladí pánové si je dohonili. A zlíbali. Možná jim k sobě vlhké rty přimrzly.

Mohly přimrznout i 17. listopadu... Chlad listopadových slov, která se mi odkutálela od psacího stolu.

Ukázka ze „Smrt, nemusíš se báti...“

"Jak si vlastně představoval ty své mimozemšťany? Zelený obličej s jedním okem? Vystouplé žíly? Tvorové s množstvím končetin? Vesmírní herci? Pro mimozemšťany musí být záhadou, jak Lébl rozlišuje hranici mezi hledištěm a jevištěm. Každé jeviště a hlediště je pro někoho dalšího pouze jevištěm... Stejně jako pro mě je jeho život uceleným divadelním kusem. On se snaží upoutat, získat druhé na svou stranu, strhnout je. Takto se chovají děti. Takzvaná zralost vyžaduje vědomí kompromisu. A zodpovědnost. Jeho údiv, naivita, záchvaty dobroty byly nepředstírané. Člověk může být zodpovědný a zároveň naivní. To mě na něm zajímá. Je tak svůj. To jeho vlastní roztěkané já ho spálí, popel odfoukne k nám...

*"...něco, co je ve vzduchu –
určitá přítroublá pohádkovost
s příklonem k brutálnímu realismu..."*

Není tu Parnas. Nejsou tu nížiny. I postavami se zabývá zvenčí, nikdy nebyl a nechtěl být přímým účastníkem. Susan Sontagová zavedla v literatuře termín „camp“. Vypůjčím si ho a použiju na charakteristiku výsledků Léblovy práce. Neboť i u něj vítězí "vidění světa přes styl", "dekorativní umění, které zdůrazňuje texturu, smyslný povrch a styl na úkor obsahu". I kdyby nezamýšlel aktualizovat text, aktualizoval jej formou. A tak všechna představení jeho inscenací vyzařují atmosféru, vydechují vůně i výpary své doby. Léblovy scénografie. Nejsou ve svých prostředcích variabilní. Příběh není vrstven. Lébl-scénograf je spíše dekoratér. Miluje množství rekvizit a mobiliáře na jevišti. Dominující tendencí ve výpravě není žádné zjednodušení, ale přebujelost. Ne jednobarevnost, ale hra barev. Výrazná dekorace mate. Málokdo pak zahlédne konstrukci. Vyhovoval by mu svět dvora Ludvíka XIV., záplava obrazových hostin všech těch alegorických baletních a divadelních kreací. Svět ambiciózního dvora a celebrit, kde kvetla láska. Mezi muži, mezi ženami. Zkoušky. Lébl se rozčiluje nad absencí rekvizitářů na zkouškách pomalu více než nad zpožděním herců...

(...)

*"Kdepak, nenazpívala mi Věcha do Wesele,
zaspívala mi pěkně do hlavy
a hlasitě."*

V září 1989 víří v depresích, trpí nespavostí, na zeď promítá stíny své rmutnosti, domýšlí "hlas", který zplodilo jeho pokračující blues, hlas, který se tak osvědčil v kafkovských dramatinizacích z hrdla Jany Koubkové. Tentokrát to měl být zvuk, který rozvibruje svědomí. Zakázaná Marta Kubišová. Když jí vystupovat definitivně znemožnili, bylo Léblu pět let. Zbožňoval ji a zbožňoval Helenu Vondráčkovou. Která v roce 1969 na otázku co na vás v tomto roce zapůsobilo nejotřesnějším dojmem? odpoví: "To, že v dnešních dobách musí docházet k takovým neuvěřitelným událostem jako u nás v lednu tohoto roku, kdy jsme byli svědky tragického činu studenta Jana Palacha." Za rok od onoho činu už odvádí pozornost. Ne, takto Lébl nikdy neuvažoval. Konfucius má pravdu. Když je nepřítel v zemi, urozený kariéru nedělá.

"...je nějaká ruka svatá
a je dlaň jiná - prokletá
je štěstí, které mě mívá
a neštěstí, které mě přitahuje."

Rád se přimyká k silným ženám, které "prorazily" anonymitu a zároveň se drží při zemi; musí mít kmen, o který by se opřel, na jehož korunu se dá sáhnout. Takových lidí si váží způsobem poníženého závistivce, který chce prozkoumat, čím že se ostatní úspěšní od něho liší. Když je pozná blíž, pocity méněcennosti se přemění v pocity nadřazenosti, JÁ jsem také krásný člověk. Chce Kubišovou. Píše jí obdivné, vzhlíživé dopisy. Chce výhradně Kubišovou. Už kvůli svému otci, který ji považoval za jedinou kvalitní zpěvačku proudu pop music. Chce Kubišovou. A chytá ji jako sběratel vzácného motýla. Režisér Lébl brání svou inscenaci, vzteká se, že zpěvačka nemá čas. Všichni se přece mají podřídít. Posunout premiéru odmítá, v Dopravních podnicích by poté měli čas až 30. listopadu 1989. Přemlouvá Kubišovou, štvě ho, že všechen volný čas věnuje dceři Kateřině, víkendy tráví prací na chalupě. Nepochopím, že Kubišová se věnuje něčemu, co je mnohem zásadnější, ale za co se potlesk obecenstva nikde na světě nesklízí. Že vychovává. Že žije život neokázale. Že zásadní čin, umělecké dílo stvoří ze svého života. Vedle toho jsou všechny divadelní inscenace světa nicotné. Chce Kubišovou tím více, čím klidněji se ona omlouvá; stane se mu obsesí. Hlídá ji, pátrá, zjistí si, že dcera odjíždí 28. října 1989 na školu v přírodě a "je tedy velká možnost natočit Věchy v tomto období - těsně před premiérou. Je to trochu o dršku, a to už vůbec neberu v úvahu tvůj "volný čas". (...) Co se týká Kubišky, jakmile se dcera vrátí ze školy v přírodě, budeme zas tam, kde jsme byli... Budeme-li mít možnost, alespoň jednu z hlavních zkoušek zkoušet s hudbou, není problém hudební nahrávky třeba v den premiéry vyměnit za stejné, ale nazpívané." A tak paní Kubišová dostane kazety, noty nepotřebuje. A Věch se rozezpívá.

Bližíme se sice k zlomu společenskému, ale nejpodstatnější zlomy jsou vždy soukromé, potměšile skryté, patrné z odstupu. Podaří se mu vybědnout z deprese, podaří se mu získat paní Kubišovou a podaří se mu (...)"

13.-20.11., Wiesbaden

Spisovatelka Radka Denemarková, nositelka ceny Magnesia Litera za nejlepší prózu 2007, získala tvůrčí spisovatelské stipendium Pražského literárního domu autorů německého jazyka, s podporou **Institutu umění, Ministerstva kultury, Hessischer Literaturrat** ve Wiesbadenu a **Česko-německého fondu budoucnosti**.